KÖNYVJELZŐ

AZ ÚJ SZÓ MELLÉKLETE

2004. március 18., csütörtök

3. évfolyam, 3. szám

Down

Óh, valamirevaló havat találni már Pozsonyban is réges-régen csak a poros könyvtárakban, mondjuk Krúdy Gyula könyveiben lehet.

A vörös postakocsi lapjain például ebben a pillanatban is fátyolként ereszkedik az égből az Óvárosra a puha sejtelem, s a sűrű havazásban a vörös postakocsi sem vörös, hanem fehér, mintha kísérteteket szállítana. A Szentvár utcában a Zöldváry kisasszonyok csipkefüggöny mögül nézik, hogyan kászálódik ki a kocsiból örök lovagjuk, a medvebundás Alvinczi Eduárd, s elléppnek az ablaktól, ha az elsuhanó idegen szánokból illetéktelen tekintet fürkész fel rájuk.

A valóságos telek viszont mára már az ódon koronázó dóm s a szintén a középkorból itt maradt Mihály-kapu közötti girbegurba utcácskákban is olyanok, mint akármelyik alföldi civis városban: jellegtelenek, mint a digitális kép, amelynek nincs negatívja; még emlékeztetni sem emlékeztetnek semmire.

Az idei telünk ázért egy kicsit mégis más, mint a tavalyi meg a tavalyelőttiek voltak. Március eleje van, s még mindig tartja magát a hó. Pontosabban újra meg újra visszatér. Mintha helyre akarna hozni valamit. Valami feledhető, de azért nyugtalanító, lelket furdaló mulasztását. Az állaga is olyan... határozatlan, vizes. Valami a hó és az eső között. Nem érzéki-nagy pelyhek, nem dunyhákra, lepedőkre emlékeztető, magunkra húzható gyolcs, egyszóval nem olyan, amelyben „Rezeda úr nagyon szeretett bajlódni a nőkkel", de azért mégiscsak hó. S ami fő: állandóságával tempóváltásra, lassításra készteti a várost.

Bartusz György: Tér-idő figurák

Az ötven kilométerrel odább kezdődő „uniós" paradicsomban, az éppen abszolút sebességet fontolgató globális kapitalizmusban létezik újabban egy bátortalan trend, úgy hívják, Downshifting. Mi nevezzük „életforma-lassító mozgalomnak". De nevezhetjük akárminek, előre megmondhatjuk, hogy egy hagyományos, krúdys, valóban három hónapig tartó havas, csikorgó tél minden Downshiftingnél eredményesebb lenne. A havas, csúszós utak lelassítják nemcsak a közlekedést, nemcsak a mozgásunkat, hanem a lelkünk mozdulatait is, a szürke ég visszatéríti az elektronikus kiterjedésekbe törő tekintetünket a földre, s egyszeriben tovább nézzük, alaposabban látjuk, amit látunk.

Amióta városunkban ez a makacs tél tart, én magam is többet álldogálok a rokokó paloták előtt, a loggiás udvarokba vezető kőkapuk gazdagon faragott boltívei alatt, a parkokban eldugott, hósapkás kicsiny szobrok mellett, belehallgatózom az idő mélységeibe, figyelem lassuló érverésemet, s a hó alá vonult virtuális-gépi világok halkuló zaját.

Mostanában a Hviezdoslav tér, az egykori Kossuth-sétány a kedvenc meditáló helyem. Az egykori Zöldfa Szállodának (ma Carlton szálló) a felújítása során az egész teret felásták, felforgatták, s az ásók s a földvájó gépek csodás világra nyitottak ablakokat. Például az egykori Halászkapunak, a város négy fő kapuja egyikének a rondellájára, oldalbástyájára.

Ezt a kaput 1526-ban, a mohácsi vészt követően befalazták, de a pompakedvelő rokokós időkben, 1754-ben újból megnyitották s eredeti szépségébe visszaállították. A mulatozó, rokokó Pozsonyról, a Halászkapun ki-besikló szánokról írja az akkor szintén „posonyi kvártélyú" Amadé László: „Nagyszerű januári hidegben, fölcifrázott lovakkal, ropogós havon siklanak a csengő szánok Posony főutcáin végig – minden ló egy-egy bálvány – s a szánokban egy-egy istenasszony ül a gavallérjával." 1778-ban aztán a kaput, sajnos, teljesen elbontották, így került az egyik oldalbástyája a föld alá.

Hát, mit mondjak! Én ezt a történelem mélységeiből kibontott rondellát nézegetem. De az egykori pozsonyi havakat, teleket, szánokat, vigadó sokadalmakat is látom, s az egészet valamiféle furcsa, retrospektív, utolsó örömünnepként érzékelem, s egyáltalán nem bánom, hogy ez az idei tél ilyen hosszú. Sőt, vágyakozva kémlelem az eget: eshetne még egy kis hó!

Meghosszabbítaná a mi utolsó közép-európai, krúdys, uniós csatlakozás előtti Downshiftingünket.

A „Down" a világ túlsó végét is jelenti. S pihét, lefelé pilinkéző pelyhet is jelent.

Tőzsér Árpád

ÚJ KÖNYVEINK

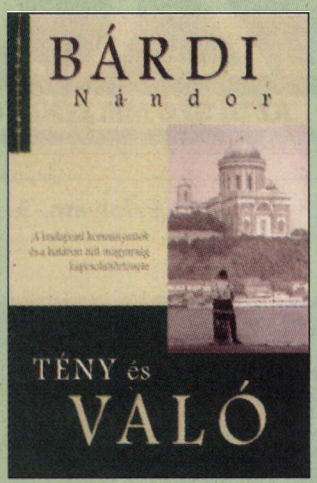

Bárdi Nándor
Tény és való
A budapesti kormányzatok és a határon túli magyarság kapcsolattörténete
Kalligram

A kötet a Magyarországgal szomszédos országokban élő magyarokkal kapcsolatos politikák és történeti folyamatok összefüggéseit veszi számba. A *Problémakatalógus* első fele fogalmi és történeti okfejtés, a második rész az 1989 utáni történésekkel, a budapesti kormányzatok magyarságpolitikai programjaival foglalkozik.
Fűzve, 272 old., 13,5x20,4 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel: 225 Sk**

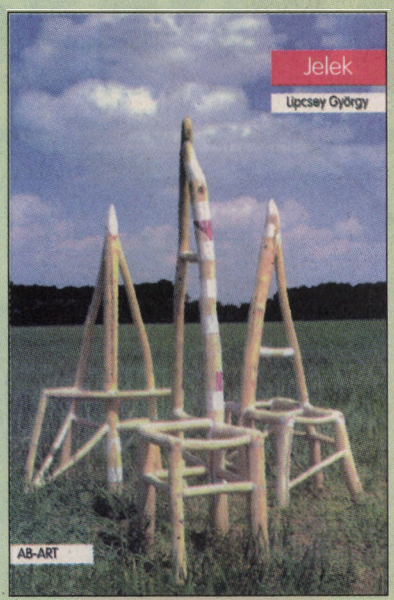

Lipcsey György
Jelek
AB-ART

A képzőművészeti album az alkotóművész 1984 és 2003 közt született műveit (szobrait, objektjeit és vázlatait) mutatja be. Szakmai életrajzzal, katalógussal, művészettörténeti elemzésekkel (Kubička Kucsera Klára, Wehner Tibor stb.).
Kötve, 80 old. 21,3x30,3 cm
bolti ár: 460 Sk **kedvezménnyel: 400 Sk**

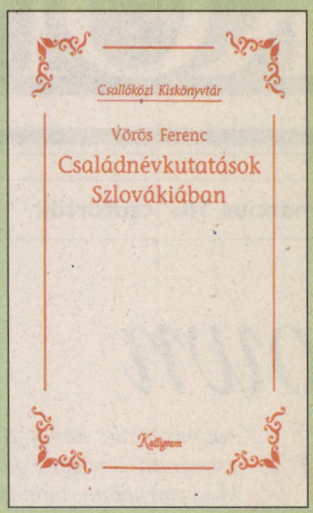

Vörös Ferenc
Családnévkutatások Szlovákiában
Csallóközi Kiskönyvtár
Kalligram

Az első olyan monográfia, amely szlovákiai magyar falvak családi névanyagát veszi számba és elemzi a névtan minden ismert szempontja szerint. A kötet két csallóközi és két Nyitra-vidéki település százéves névanyagát vizsgálja és rendszerezi földrajzi, etnikai, vallási, névélettani, névgyakorisági stb. szempontból.
Kötve, 592 old., 13,4x20,7 cm
bolti ár: 450 Sk **kedvezménnyel: 399 Sk**

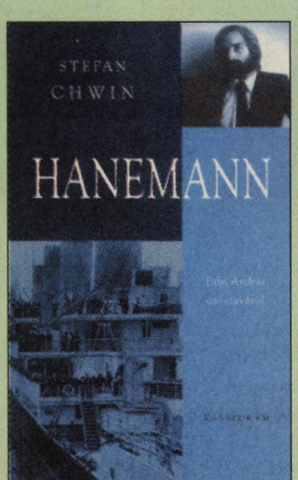

Chwin, Stefan
Hanemann
Kalligram

A regény a II. világháború utáni Lengyelországba, pontosabban a porosz kultúrájú Danzigból a lengyel kommunizmus színterévé vált Gdańskba kalauzolja az olvasót. Hanemannra, a lakosságcseréből kihagyott német sebészorvosra a tetszhalott sorsa vár. Weber Kata fordításában, Pályi András utószavával.
Fűzve, 280 old., 11,2x17,9 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel: 250 Sk**

Martialis, Marcus Valerius
Költők, ringyók, pojácák
Válogatott epigrammák
Kalligram

A szellemes gúny, a maró szatíra, a szókimondás éppoly értéke ennek a költészetnek, mint a tömörség és az artisztikum szerencsés elegyítése. Csehy Zoltánnak az életmű egészét átfogó válogatása Martialis erotikus költészetére helyezi a hangsúlyt. A fordító szómagyarázataival, értelmezéseivel, utószavával.
Kötve, 224 old., 15,5x15,2 cm
bolti ár: 230 Sk **kedvezménnyel: 199 Sk**

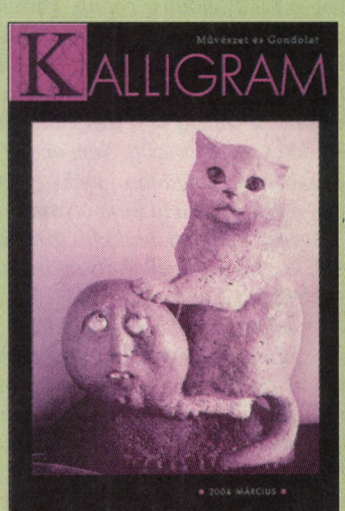

Kalligram 2004/3 – március
Irodalmi és művészeti folyóirat

A tartalomból: Marno János versei (N. Tóth Anikó megközelítésében), Acsai Roland, Balázs Imre József, Jász Attila és Szálinger Balázs versei (Balázs Imre Józseffel Németh Zoltán beszélget). Umberto Eco: A hamisság ereje. Hrabaliana – Hrabaltól, Hrabalról (többek közt: Hrabal-versek Tőzsér Árpád fordításában)...
120 old.; ára: **48 Sk**

Barnes, Djuna
Éjerdő
Kalligram

Második kiadásban jelenteti meg a Kalligram a 20. századi angolszász irodalom kiemelkedő művét, az írónő egyetlen kisregényét. A történet három nő és két férfi borzongatóan mély s talán megmagyarázhatatlan kapcsolatáról szól hipnotikus erejű nyelven. „A történetmondás korlátainak kitágításával próbálkozik" – mondja utószavában Szegedy-Maszák Mihály.
Fűzve, 176 old., 11,3x18 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 139 Sk**

Durych, Jaroslav
Wallenstein árnyai
Kalligram

A történelmi regény cselekménye a harmincéves háború kegyetlen világában játszódik. „Durych monumentális, lenyűgöző szépségű regényt alkotott, amelyben feltárul előttünk a barokk kor emberének legmélyebb bensője" – írta a műről Thomas Mann. Magyarul most először jelenik meg.
Kötve, 728 old., 16,5x22 cm
bolti ár: 590 Sk **kedvezménnyel: 499 Sk**

Fitzgerald, F. Scott
Az utolsó cézár
Kalligram

A világhírű amerikai író utolsó, befejezetlen, mégis legérettebb műve messzemenően a legjobb hollywoodi regény, s az egyetlen, amely belülről ábrázolja ezt a világot. Olyan testközelből mutatja be az amerikai filmipart, olyan aprólékos figyelemmel elemzi és jelenetezi, amire nincs példa az irodalomban. Bart István fordításában.
Fűzve, 240 old., 11x17,8 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel: 259 Sk**

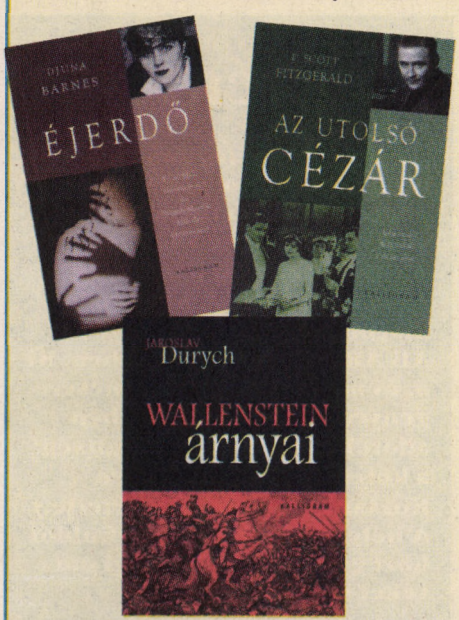

Hrabal, Bohumil
Zsebcselek
Kalligram

Szigeti Lászlónak a világhírű cseh íróval készített interjúregénye most kerül harmadik kiadásban az olvasók kezébe (Fényképek: Hrapka Tibor). A megkapóan őszinte művészi és sorsvallomásban egy változatos életút tárul fel, mely látni engedi az író művészi eszményeinek gyökereit, és egy sajátos közép-európai léthelyzetet. Esterházy Péter frappáns ajánlásával.
Fűzve, 216 old., 11x18,5 cm
bolti ár: 210 Sk **kedvezménnyel: 170 Sk**

Ouředník, Patrik
Europeana
Kalligram

Az 1957-ben született s 1985 óta Párizsban élő cseh író műve a XX. századi Európa megannyi borzalmának, csodájának, tébolyának, illúziójának, rögeszméjének, reményének és abszurditásának meghökkentő, döbbenetes leltára. Kíméletlen őszinteséggel mutatja meg, mivé lettek s mit eredményeztek a világmegváltó eszmék. G. Kovács László fordításában.
Kötve, 172 old., 12,5x17,2 cm
bolti ár: 190 Sk **kedvezménnyel: 160 Sk**

Sztratón
Kölyökmúzsa
Csehy Zoltán fordítása
Kalligram

Sztratón fiúszerelemről szóló műve az ún. Görög Antológia XII. könyvét alkotja. A fordítás először jelenik meg magyarul. A bőséges jegyzetapparátus révén beszélgetőkönyvet kap az olvasó, s nemcsak az antik világgal ismerkedhet meg, hanem az erotikus költészeti hagyomány egy részével is.
Fűzve, 320 old., 14,5x22,5 cm
bolti ár: 259 Sk **kedvezménnyel: 229 Sk**

Schnitzler, Arthur
Therese
Kalligram

Az ismert és népszerű osztrák drámaírónak, novellistának, a freudi pszichoanalitikus iskola jelentős szépirodalmi képviselőjének regénye mai szemmel nézve emancipációs történet, amely egy asszony sorozatos csalódásait és elmagányosodását mutatja be. Az *Egy asszony élete* alcímű regény lebilincselő olvasmány.
Fűzve, 328 old., 11,7x19,7 cm
bolti ár: 310 Sk **kedvezménnyel: 279 Sk**

Urban, Miloš
Hastrman, a vizek fejedelme. Zöldregény
Kalligram

A tizenkilencedik századi vízi ember a természet egyensúlyának megtartásáért folytatott küzdelemben elbukik, ezért kénytelen kétszáz évvel később, napjainkban is felvenni a harcot a korrupt és pénzéhes hivatalnokokkal, a hatalmi és gazdasági érdekek már-már kafkai szövevényében. Hátborzongatóan naturalista regény. Beke Márton fordításában.
Kötve, 312 old., 16x21,5 cm
bolti ár: 320 Sk **kedvezménnyel: 289 Sk**

Vrak, Jan
Hétköznapi dolgok
Kalligram

Emlékképek, álmok, víziók és vendégszövegek váltják egymást a regényben, mely a múlt század hatvanas-nyolcvanas éveiben játszódik egy kétnyelvű, cseh–lengyel közösségben. Koloszár Péter és Simándi Judit fordítása.
Fűzve, 208 old., 12,5x18 cm
bolti ár: 190 Sk **kedvezménnyel: 169 Sk**

Amikor Klió is nevet

A humor mint a tudomány népszerűsítésének eszköze...

Közhelyszámba megy a szomorú felismerés, hogy bármilyen szorgalommal kutatjuk is a múlt titkait, megismerésünk sosem lehet teljes: sokszor a tegnap és a tegnapelőtt történéseit is konok homály övezi, megválaszol(hat)atlan kérdőjelek ágaskodnak körülöttük – s visszafelé haladva a homály bosszantóan sűrűsödik, egyre áthatolhatatlanabb. Szó sincs azonban arról, hogy az elmúlt évezredek krónikásai, tanúságtevői és történetírói hiába rótták volna soraikat: a múlt megismerése terén az „eltűnt idő" okozta nehézségek ellenére bámulatos eredményeket ért el a történettudomány. Az elődeink életét feltáró műveknek se szeri, se száma, s nemcsak a mennyiségük, hanem műfaji gazdagságuk is imponáló. A legkülönbözőbb problémaköröket tárgyaló monográfiák, nagyszabású szintézisek, kronológiák, forráskiadványok, ismeretterjesztő munkák, életrajzok, visszaemlékezések sokasága áll az érdeklődők rendelkezésére, egyéb kútfőkről most nem is szólva. S ez a könyvekből épülő babiloni torony egyre magasodik...

A tájainkon már jól ismert, dunaszerdahelyi székhelyű Lilium Aurum könyvkiadó eddig is számos kötettel bizonyította, hogy korántsem közömbös a múlt feltárása, történelmi örökségünk őrzése és gazdagítása iránt. Egyáltalán nem meglepő hát, hogy legutóbbi kiadványainak egyike *A magyarok története* címet viseli. A publikációt kézbe véve azonban nehéz volna eltitkolni meglepetésünket.

Semmi kétség, az ismeretterjesztést szolgáló művek műfaji gazdagodásának vagyunk a tanúi. A viszonylag nagy formátumú, karcsú és színpompás kötet ugyanis képregény, amelyhez talán egy jelző sem illik jobban, mint a „rendhagyó". Alkotója, a tizenévesek korosztályába tartozó Csanda Máté egy valóban eredeti ötlettől vezérelve úgy döntött, hogy a magyarság múltjának legfontosabb eseményeit és legkiemelkedőbb szereplőit annak a sokak által elutasított s még többek által kedvelt, hullámzó népszerűségű, de minden divatot és korszakváltást túlélő műfajnak az eszköztárával jeleníti meg, amelyről vajmi kevesen gondolták volna, hogy „ilyesmire" is jó. Egészen pontosan mire? Nos, természetesen arra, hogy felidézze azt az ezerszáz évig tartó vándorutat az időn át, amelyet a magyarok a honfoglalás korától a nyolcvanas évek végén bekövetkezett rendszerváltásig megtettek. Az alkotó azonban egyáltalán nem érte be azzal, hogy a fontosnak tekintett ismereteket a rajz és a szó révén közérthetően közvetítse – egy másik, nem kevésbé vonzó cél is lebegett a szeme előtt: munkája fölé hajolva abban bizakodott, hogy a majdani olvasó arca mosolyra derül, vagy kuncogni, kacagni, nevetgélni fog, a tudomány népszerűsítésének a legfőbb eszköze ugyanis a bőséggel áradó képi és nyelvi humor, amely eredetiségének köszönhetően nagyszerűen elszórakoztathatja az olvasóközönséget. Pontosabban azt a részét, amely elfogadhatónak tartja, hogy rendkívül viszontagságos, tragikus eseményekben és drámai fordulatokban bővelkedő történelmünket ez egyszer a humor tükrében vegyük szemügyre. Nyilvánvaló, hogy lesznek, akik kételkedni fognak e szemléletmód jogosultságában, s véleményüket egyáltalán nem vehetjük rossz néven: szívük joga ragaszkodni a történelmi eseményekben megnyilvánuló fennköltséghez és tragikumhoz, a valószerűséghez és a valószínűséghez. De talán azokat sem kell megkövezésre ítélni, akik megengedhetőnek tartják, hogy a múlt eseményei és szereplői vígjátékok, kabarétréfák, paródiák vagy képregény révén is megelevenedjenek: nem a műfaj, a forma jelenti a blaszfémia veszélyét, hanem a szemléletmód, a napjainkban mind gyakrabban s „természetesen" a múlt kapcsán is megnyilvánuló, riasztó értékvesztésről tanúskodó cinizmus és nihilizmus.

A könyv szerzője esetében azonban egy pillanatig sem beszélhetünk tiszteletlenségről vagy a múlt lebecsüléséről. A könyvben felbukkanó történelmi személyiségek – többek között Szent István, Mátyás király, a két Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc, Széchenyi István, Kossuth Lajos – nagyságát a humor eszközei éppúgy nem fenyegetik, mint ahogy nem kérdőjelezik meg a felidézett események fontosságát és nagyszerűségét. Egyszerűen nem történik más, mint hogy múltunk jól ismert, mindannyiunkból jogos büszkeséget, emelkedettséget, bánatot és gyászt kiváltó történetei egy szokatlan, de semmiképp sem elvetendő látásmód jegyében is megelevenednek.

Az olvasók pedig egyéniségüknek és történelemszemléletüknek megfelelően elismerő bólogatással vagy rosszalló fejcsóválással veszik majd tudomásul, hogy Árpád magyarjai és Rákóczi kurucai (s mind a többiek) olykor a huszonegyedik század kamaszainak a zsargonját beszélik, és tréfás felkiáltásokkal kommentálják a sorsformáló eseményeket, hogy a valóság tényei mögött néha a legendák ködképei is felsejlenek, és milyen sokat lehet elmondani harminchat oldalon s néhány száz kép segítségével, s mi mindent lehetett, kellett volna még...

Csanda Máté helyzete bizonyos szempontból egyáltalán nem irigylésre méltó: egy ilyen jellegű könyv kapcsán szinte mindenkinek más véleménye van a helyes arányokról, megfelelő megfogalmazásokról, hitelességről, pontosságról, alkotói szabadságról, s ha a szerző már munka közben a leendő olvasók vélt elvárásaira gondolt volna, akkor talán sosem jut a végére. Ő azonban, nagyon helyesen, csak ihlete parancsszavát követte, s az eredmény nem is maradt el: a képregény műfaja egy olyan alkotással gazdagodott, amely sajátságos hangvételének, szellemességének köszönhetően minden bizonnyal megtalálja a közönségét – utóbbi pedig nem mindennapi lehetőséget kapott arra, hogy mulattató időutazáson vehessen részt a történetírás múzsájának társaságában, akitől a jelek szerint egyáltalán nem idegen a tréfa, a nevetés...

(Elhangzott február 5-én, Dunaszerdahelyen, a Vámbéry Irodalmi Kávéházban, a könyv bemutatóján.)

G. Kovács László

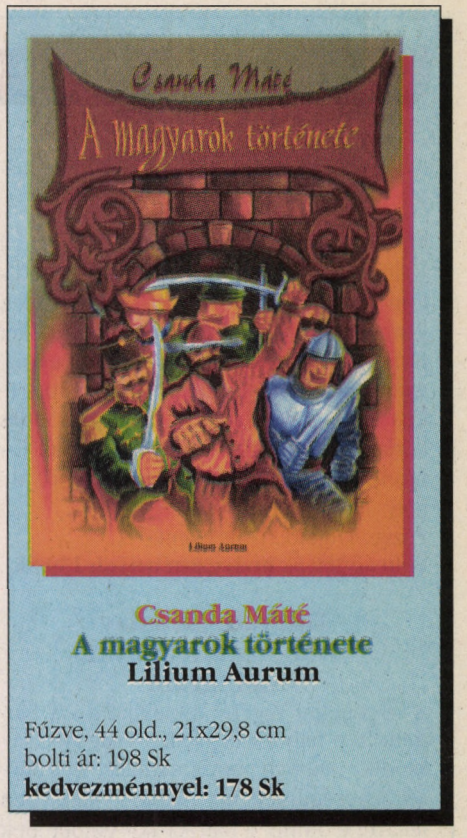

Csanda Máté
A magyarok története
Lilium Aurum

Fűzve, 44 old., 21x29,8 cm
bolti ár: 198 Sk
kedvezménnyel: 178 Sk

Rejtvény!

E havi feladványunk: Író, Madách-díjas költő, szerkesztő-riporter, Az ajtón túl című gyermekverseskötete a Lilium Aurum Kiadónál jelent meg 1994-ben, a Kicsi, kisebb, legkisebb című meseregénye az AB-ART Kiadónál 1999-ben. Ki ő, és mi a címe annak a meseregényének, melyet 2002-ben adott ki az AB-ART? (Segítség: a kötetet a Könyvjelzőben Kozsár Zsuzsanna ismertette.) A helyes megfejtések beküldői közt gyermek- és ifjúsági műveket sorsolunk ki.

Valós, valótlan, lehetséges

Egyre erősödő hiányérzettel olvastam végig Balázsy Géza új művét, a *Manódombi huncutok*at. A megmagyarázhatatlan érzés a meséskönyv elemzése közben is kísért. Meglepődve vettem tudomásul, hogy a mesék a könyvben nem érnek véget, és hiányérzetem abból fakad, hogy egy-egy mesei szituáció szinte követeli a folytatást, a megoldást, mely nem következik be. Ezek a meseepizódok nyitott végűek, sok kérdést vetnek fel, és a „mi történt aztán"-ra nincs válasz. Ezt a lezáratlanságot éreztem minden fejezetnél.

Az öt fejezetből álló könyvecske kedves, hétköznapi, mindenki számára ismerős történeteket ágyaz a mesevilágba, a szereplők manók, de szinte teljesen úgy viselkednek, mint a gyerekek. Szinte – hiszen manódombiak, de nem igazán huncutok. Szándékos csínytevésnek semmi nyoma, dominál a segítőkészség és a lelkesedés. Ez az abszolút jóság – mely szerzői szándékként már az előző művet is jellemezte – valóban mesei. Mesei néhány tárgy is: a láthatatlan köpeny, a varázsceruza. Félig-meddig mesei, részben reális, részben fantasztikus a feltaláló papa és furcsa találmánya, mely a palacsintasütést könnyíti. Balázsy jó érzékkel váltogatja a valós és csodás elemeket, a képzelt mesevilág mögött mindig ott lapul mindennapi kis életünk.

A könyv szereplői viszont meglehetősen elnagyoltak, nem kidolgozott karakterek, jellemük már nem olyan gondos mérlegelés tárgya a szerző részéről, mint az epizódok cselekményének megtervezése. De a kis olvasók ezen nyilván nem akadnak fenn. Ellenben ráérezhetnek ők is a befejezetlenségre. Vizsgáljuk meg ezt a jelenséget részletesebben.

Az első fejezetben (*Manódombi huncutok*) a manógyerekek izgatottan díszítik a teret, ünnep készül éjszaka, s ők először vehetnek rajta részt, de végül a sok munkától fáradtan elalszanak, átalusszák az ünnepet. Pont. A fejezet itt véget ér, és a szerző egy szóval sem utal arra, milyen volt reggel a kismanók reakciója. A második fejezetben (*Gabóca születésnapja*) lényegében megoldatlan marad az ajándékba kapott négy esernyő további sorsa. A harmadik fejezet (*Az önfordító palacsinta*) talán a legkompaktabb, leglezártabb, bár kicsit bosszantó a szülők mindentudása, a szomszédok „árulkodása". A hiány itt kevésbé érezhető, csak olyan halvány sejtés, hogy máskor nem, vagy máskor másképp használják majd az önfordító port. A negyedik fejezetben (*A varázsceruza*) az írószerszámról nem derül ki, mire is való, ha nem játékra, pedig az olvasó nyilván szeretne látni valami hasznos varázslatot is a felesleges helyett. És némi reflexió is elkelne még a manógyerekek részéről. Valami olyasmi, hogy azért kár volt minden lerajzoltat eltüntetni, legalább némi nyalánkság maradhatott volna. Az utolsó fejezet (*A láthatatlan köpeny*) mintha valaminek a kezdete lenne, egy új könyvnek, a szabósegéd Soma karrierjének. A divatbemutatón demonstrált remek ruhadarabok további sorsa is ismeretlen, pedig érdekesebb történetek forrása lehetne, mint maga a divatbemutatós epizód, mely inkább felvezetés, mint történet. Nincs semmi baj ezzel a könyvvel. Csak éppen lehetne más is. Jobb.

Kozsár Zsuzsanna

Balázsy Géza
Manódombi huncutok
AB-ART

A szerző rajztanár, aki tankönyveken kívül számos ifjúsági és gyermekirodalmi mű (többek közt a Mesevarázs és a Csodalámpás című, szlovákiai magyar írók, illetve költők meséit és verseit tartalmazó könyvek) illusztrátora, A Nagyerdőn című mesekönyve és egy kifestő (Így rajzolok én) után újabb mesekönyvvel jelentkezett. A színhely gyerekkorunk játékainak kedvelt színtere. A játékos, mókás, gyerekekhez közelálló huncut manók több-kevesebb sikerrel oldják meg ügyes-bajos dolgaikat.

Kötve, 64 old., 17x24,5 cm
bolti ár: 200 Sk
kedvezménnyel: 179 Sk

GYERMEKIRODALOM

Hetényi Andrea
Kincső kalandjai
Plectrum

Kötve, 48 old., 20x27,5 cm
egyezményes ára: 150 Sk

Kulcsár Ferenc
Ördögszekér
Lilium Aurum

Kötve, 136 old., 21,7x30,3 cm
bolti ár: 289 Sk **kedvezménnyel: 259 Sk**

Z. Németh István
Tündérvirág
AB-ART

Kötve, 48 old., 17x25 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 150 Sk**

Egy szatirikus színjáték, amely véres dráma

Bevallom, nem látom egészében ezt a drámát, amelyet Fülöp Antal 2003-ban, tehát tavaly publikált (bár évekkel ezelőtt írt) a Méry Ratio kiadónál. Ez annál riasztóbb érzés, mivel szerkesztőként volt némi közöm a megjelenéséhez. Másrészt mentségül felhozhatom (és ezt nem az alibizmus mondatja velem), hogy drámát szintúgy ki lehet adni könyv alakban, akár regényt, novellát vagy lírát, de ha a versre érvényes, hogy költeménnyé csak elmondva válik, a papírkoporsóból kibontva teljesíti küldetését, akkor a drámára ez hatványozottan vonatkozik. A mai szövegközpontú irodalomnál még elképzelhető, hogy az papíron lehet olykor értékesebb, sőt élvezhetőbb, mint „hangszerelve", de színmű esetében ez szinte lehetetlen. (Sohasem felejtem el azt a riadalmat, amikor először olvastam drámát könyv alakban, Peter Shaffer *Equus*át. Először azt hittem, valami baj van a memóriámmal, eldugult a képzelőerőm, sőt meglágyult az agyam, majd rájöttem, mi a hiba: olyan lehetetlenséget végzek, mintha filmet néznék külön kockák pergetésével. Az élmény szertefoszlott, sőt meg sem született.) Ez alól a kín alól csak az jelenthetne feloldozást, ha az ember több tucatszor elolvasná egymás után az egész szöveget, vagy gondosan megrajzolná a szereplőket, hogy együtt lássa őket. Vagy ami még egyszerűbb: rendezőnek, dramaturgnak kell születnie. Így aztán Fülöp drámájának esetében – már csak azért is, hogy ne kontárkodjak bele a kritikusok mesterségébe – maradok az általánosságok sivatagában.

Adott egy képzeletbeli színház, amely a szerző szerint – bár itt játszódik a két jelenetre tagolt cselekmény – nem is színház, csak jelkép. Valamiféle doboz, amelybe Fülöp belegyömöszölte az elmúlt tíz esztendőről alkotott véleményének kvintesszenciáját, természetesen egy konkrét cselekménybe csomagolva. Ha úgy tetszik: valós jelképekbe ágyazva. Ahogyan lehet jelkép az egész életünk is. A sztori maga a véres valóságban játszódik, egy nagyon is konkrét világban, amely nemrég, épp csak a minap váltott arcot tájainkon. És mutatja azóta is legvadabb orcáját. Körülbelül ennek a világnak az ordasságáról szól Fülöp drámája. Szerepeinkről, kényszerű köpönyegváltásainkról, szeretetéhségünkről és mindennapi gazemberségünkről. Lemondásunkról, elgyávulásunkról, kiszolgáltatottságunkról. Napjainkról, értékeink, illúzióink és talán a jövőnk elkótyavetyéléséről. Ezt játsszák a (szintén jelképes nevű) hősök (akik természetesen antihősök), Fehér Anna, Fehér Zoltán, a kurtizánok, Boldogh Ödön alias színházigazgató, a Báró alias maffiózó és a főszereplők, Messer Niccolo alias Machiavelli és Ripacs Öugén.

A rendszerváltás drámája? Is. Sőt: igen. Amennyit sírnak a kritikusok több mint egy évtizede, hogy ti. ki írja meg végre a rendszerváltás történetét (mintha meg lehetne!) irodalmi formában, ahhoz képest itt van ez a dráma, amely éppen erről szól. Csak fel kéne „fedezni". Ismerve honi viszonyainkat, ez elég problematikus lesz, hiszen Fülöp Antal regénye, a *Piszkos ember* sem futott be óriási karriert, amely előtt kritikusok hada söpörte volna a járdát. Élek a gyanúval, hogy *A bemutató* sem lesz a felvidéki magyar írásbeliség elkényeztetett gyermeke. Amiben csupán az a furcsa, sőt riasztó, hogy állítólag nincs szlovákiai magyar dráma, amit szégyenkezés nélkül be lehetne mutatni. Ki merem mondani: van azért legalább egy darab. A Fülöp Antal drámája. Amely színpadra kívánkozik.

Kövesdi Károly

FÜLÖP ANTAL

Dömötör Ede felvétele

Miről szól a drámád? Tudom, hogy banális kérdés, de azt szeretném, ha saját szavaiddal mutatnád be A bemutató *című könyvedet...*

A bemutató című dráma egy másik drámának, a Kriptakabaré címűnek a főpróbáját mutatja be. Úgy képzeld el, hogy a közönség már bent ül... S hogy mi történik a színpadon – hit, hiedelem, bohózat, kóklerség, ugyanakkor súlyos, sorsokat devalváló történések is. Egy orientációs értékeit vesztő, pontosabban: nem találó korszak – mondhatni – zátonyra futtat minden magasabb rendű igényt és életideált. Lényegében minden olyan etikai-esztétikai, kulturális és egyéb értéket, amely értékekhez egy negyvenéves önkényuralmi rendszer után a továbbélés – talán – egyetlen feltételeként vissza kéne találniuk a darab szereplőinek. Nem csak nekik, hanem, mondhatnám, ha ez nem hangzik túl fellengzősen: Közép-Európának is...

És: visszatalálnak? Vagy hogy a könyved alapján kérdezzek: miért nem találnak vissza a darab szereplői vagy az emberek ezekhez az értékekhez?

Mert ezen tradicionálisan európai értékek helyét elfoglalja valamilyen ostoba amerikanizmus, a lehető legrosszabb, a maffiózók amerikanizmusa. S azért sem, mert egy korszakot végül is mindig emberek (és persze érdekkörök) alkotnak vagy fuserálnak el, itt sem maguktól szűródnak el a dolgok. Fehér Zoltán és társai azért nem találhatják meg a szóban forgó értékeket, mert az erős ellenérdekeltségek meggátolják őket ebben. Hiszen A bemutató, azaz a Kriptakabaré főpróbáján Messer Niccolo Machiavelli játssza a főszerepet, aki egyben a darab írója és rendezője is...

(cs)

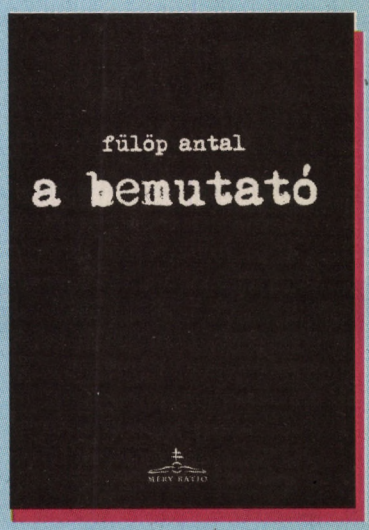

Fülöp Antal
A bemutató
Méry Ratio

A könyv – alcíme szerint szatirikus színmű két részben – a Madách-díjas prózaíró legújabb munkája. A darab a kilencvenes évek közepe táján játszódik, Szlovákiában, de játszódhatna bárhol Közép-Európában, hiszen nem is a színházról szól. A helyszín, a Művész Színház csupán metafora.
Kötve, 100 old., 14,2x21,3 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 139 Sk

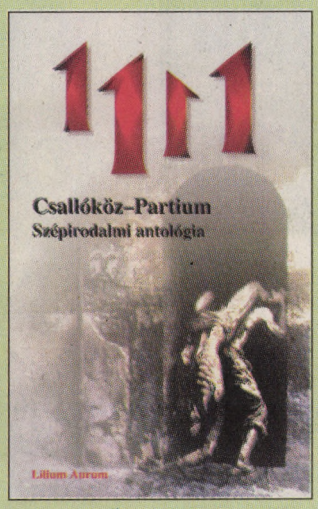

Barabás Zoltán
– Hodossy Gyula összeáll.
Huszonkettő
Lilium Aurum

A Csallóköz–Partium alcímű antológia egymásnak háttal álló két 11-ese kétszer tizenegy költő és író műveiből nyújt válogatást: a kötet 11 csallóközi és 11 partiumi szerzőt mutat be. A két kulturális gyűjtőterület irodalmi műhelyét az antológiához előszót író Pomogáts Béla jellemzi-méltatja. Szerzői életrajzokkal.
Fűzve, 176 old., 12,5x20 cm
bolti ár: 111 Sk **kedvezménnyel 101 Sk**

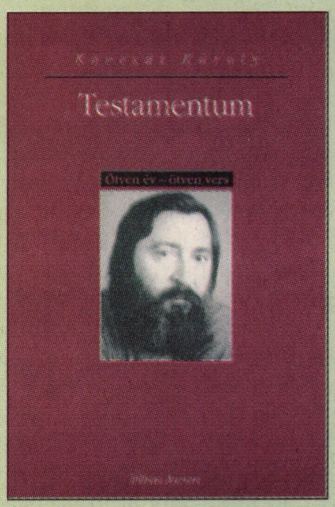

Kövesdi Károly
Testamentum
Lilium Aurum

Az *Ötven év – ötven vers* sorozat legújabb kötete az idén jubileumát ünneplő költő-újságíró Kövesdi Károly eddigi verseskönyveiből kínál átfogó válogatást, fordított időrendi sorrendben. A kötetet Zalabai Zsigmond terjedelmes, tanulmányértékű utószava zárja, mely elemzi és összefüggéseiben láttatja e jellegzetes költészet motívumait és értékeit.
Fűzve, 96 old., 12x18 cm
bolti ár: 99 Sk **kedvezménnyel: 89 Sk**

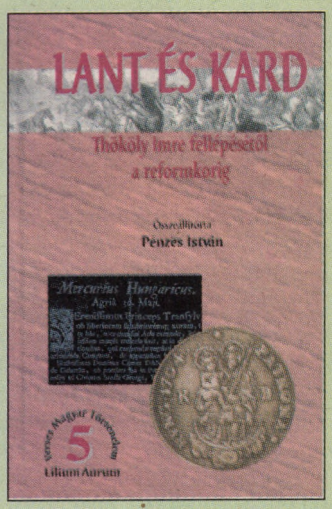

Pénzes István összeáll.
Lant és kard V.
Lilium Aurum

Az 1999-ben indult sorozat, a *Verses Magyar Történelem* újabb kötete ezúttal Thököly Imre fellépésétől a reformkorig veszi sorra a magyarok történetének nevezetes fejezeteit sok-sok verssel, rövid történelmi eligazítókkal, korrajzzal, számos jegyzettel, név- és szómagyarázattal, a kötetben szereplő költők kislexikonával, történelmi képekkel.
Kötve, 328 old., 12,5x19,6 cm
bolti ár: 279 Sk **kedvezménnyel 250 Sk**

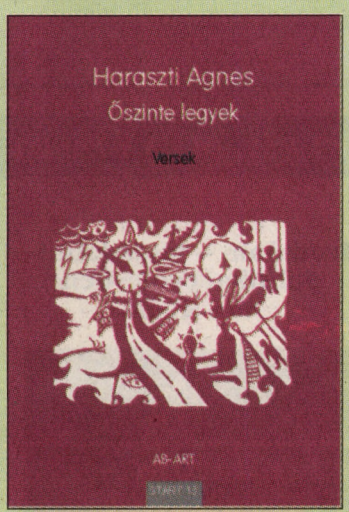

Haraszti Ágnes
Őszinte legyek
AB-ART

A *Start Könyvek* sorozat 13. kötetét Kukorelly Endre ekként ajánlja a fülszövegben: „Sokkal nagyobb az izgalom és sokkal kisebb a felelősségérzet bennem, mint bárki gondolhatná, amikor egy egészen fiatal ember könyve elé írok pár mondatot. Dicsérőt persze..."
Fűzve, 72 old., 14x20 cm
bolti ár: 120 Sk **kedvezménnyel: 100 Sk**

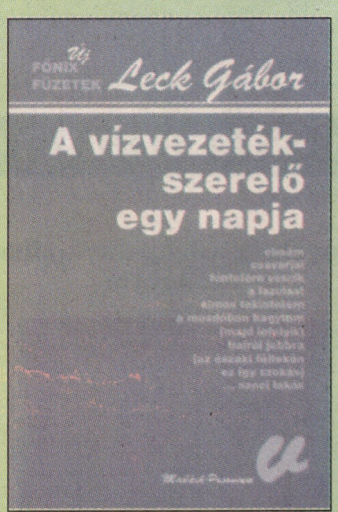

Leck Gábor
A vízvezeték-szerelő egy napja
Madách-Posonium

Az *Új Főnix Füzetek* hetedik darabja a 22 éves szerző verseit tartalmazza. A versekben megképződő virtuális tér és idő meglepően tágas. A köznapi és az emelkedett, a reális és az irreális, a szakrális és a profán, a parányi és a kozmikus szerveződik benne mozgalmas világvízióba.
Fűzve, 48 old., 13x20 cm
egyezményes ára: 45 Sk

Tóth László összeáll.:
Förtelmes Kaszálógép
Madách-Posonium

Lírai antológia a (cseh)szlovákiai magyar költők 1918–2003 közt született verseiből, 52 szerző mintegy hétezer soros gyűjteménye. Válogatta, utószóval és életrajzi jegyzetekkel ellátta: Tóth László. Az antológia a folytonosság mellett a költői mívességet teszi meg válogatási elvnek.
Kötve, 296 old., 13,8x23,5 cm
egyezményes ára: 195 Sk

(N)évről (n)évre

Érsekújvár. Város a Nyitra folyó partján, fontos vasúti és kereskedelmi csomópont gazdag múlttal, remekbe szabott történelmi épületekkel, illetve – a települést a II. világégés során ért három bombatámadás után – többnyire már csak azok hűlt helyével. A mai Érsekújvár egyik jellegzetes épülete a háborút szerencsésen átvészelő, 1880-ban épült és a közelmúltban felújított ortodox zsinagóga, amely egyike Szlovákia azon (csupán) négy zsinagógájának, amely az eredeti célját szolgálja. Strba Sándor és Lang Tamás *Az érsekújvári zsidóság története* című könyvének borítóján ennek az épen maradt templomnak a képe sejlik fel; ha úgy tetszik az emlékezés jótékony, de a múlt kutatója számára nem igazán kedvező homályán át.

A könyv, melyet mindkét szerző a holokausztban elpusztult családtagjaiknak és a többi hasonló sorsra jutott érsekújvári zsidó emlékének szentel, végigkíséri a helybeli zsidó közösség sorsának alakulását az első zsidó családoknak Érsekújvárba történt betelepülésétől (1840-es évek) egészen napjainkig. Segítségével megtudhatjuk, hogy az itteni zsidóság tevékenyen bekapcsolódott a város kereskedelmi, kulturális és sportéletébe, soraikból kiváló sportolók (elsősorban focisták – a róluk szóló fejezetet Érsekújvár „sportkrónikása", Tóth János állította össze), bankárok, tehetős üzletemberek, orvosok (így dr. Róth Miksa, a város tiszti főorvosa, az ismert üvegfestő [név]rokona?), ügyvédek (pl. dr. Winter László), ügyes kereskedők (így pl. Stern Jakab, a rendkívül népszerű Stern Divatáruház tulajdonosa), írók, újságírók (az író és publicista Ujvári Péter, a Budapesten 1929-ben, majd 2000-ben újra megjelent *Zsidó lexikon* szerzője vagy Sándor [Stern] Dezső, aki Új Otthon címmel 1947 és1949 között hetilapot szerkesztett a Szlovákiából kitelepített magyarok számára) és tanárok kerültek ki. Maga a hitközség belső élete, gyarapodása, épülése számára különösen fontosak voltak az olyan bölcs és megfontolt vezető személyiségek, mint Klein Sámuel, Klein Ernő, Tigermann József vagy Fleischer Rudolf rabbik, akiknek portréi külön fejezetben olvashatók. A városban működött több, különböző feladatokat ellátó, különféle célokat szolgáló zsidó egylet is – egyesek a szegények segítésére, a jótékonykodásra helyezték a hangsúlyt, mások az ifjúság (test)nevelését vagy éppen a Talmud és a Tóra jobb megismertetését tűzték ki célul, megint más egyletek a cionizmus jegyében működtek. Külön fejezetet érdemeltek ki azok az Érsekújvárott született, illetve egykori újvári diák szabadságharcosok és ellenállók – Weisz Imre Jákov és Rafi Reisz István –, akik közvetlenül vagy közvetve részt vettek a későbbi zsidó állam megalakulását megelőző eseményekben.

Az újvári zsidóság és maga a hitközség számára is végzetesnek bizonyuló holokausztnak majd félszáz oldalt szentel a könyv. A szerzők bevezetője után több érsekújvári illetőségű és környékbeli (túl)élő szemtanú, szenvedő alany elbeszélése alapján bontakozik ki megpróbáltatásaiknak szomorú krónikája: az 1944-es gettósítás (a helybeli zsidókat a belvárosban létrehozott gettóban koncentrálták), majd az azt követő bevagonírozás és deportálás, utazás a végállomás, valamelyik haláltábor felé. A leghosszabban – rendkívül lebilincselő stílusban – Strba Sándorné Herz Ilona emlékezik. Csodálatra méltó az akkor húszéves lány élni

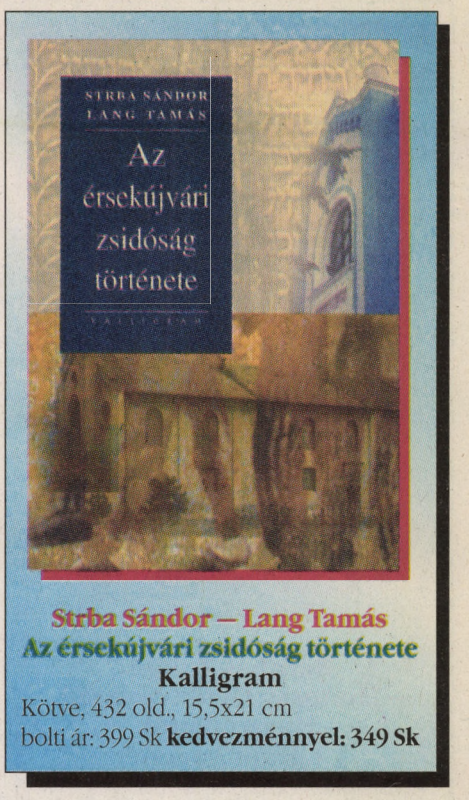

Strba Sándor – Lang Tamás
Az érsekújvári zsidóság története
Kalligram
Kötve, 432 old., 15,5x21 cm
bolti ár: 399 Sk **kedvezménnyel: 349 Sk**

TÖRTÉNELEM, MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET TÖRTÉNELEM, MŰVELŐDÉSTÖRT

Csicsay Alajos
Királyok, fejedelmek, kormányzók
Lilium Aurum

Kötve, 164 old., 21,8x30,3 cm
bolti ár: 299 Sk **kedvezménnyel: 269 Sk**

Hodža, Milan
Szövetség Közép-Európában
Kalligram

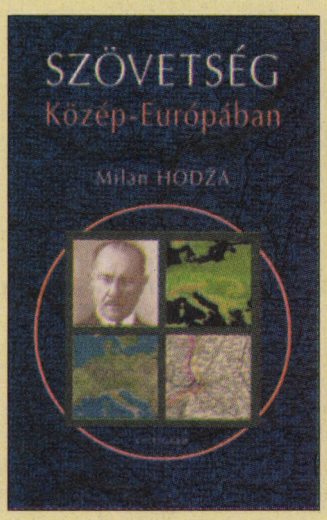

Fűzve, 320 old., 13x20 cm
bolti ár: 320 Sk **kedvezménnyel: 289 Sk**

Kiss József
Irodalom – társadalmi-politikai erőtérben
Nap Kiadó

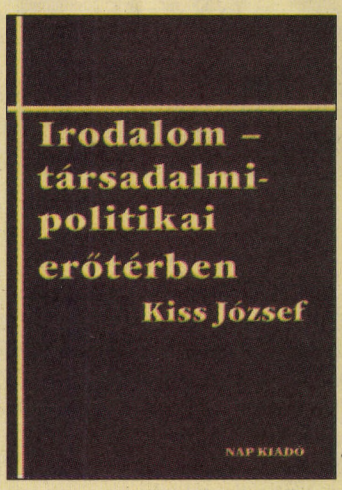

Fűzve, 120 old., 15x21 cm
bolti ár: 130 Sk **kedvezménnyel: 110 Sk**

akarása, kitartása, bátorsága, amelynek köszönhetően nemcsak a saját életét, hanem a húgáét is sikerült megmentenie. A hazatérés és a mindennapokba való visszatérés traumájával (elvesztett, elveszett családtagok, barátok; lerombolt, kifosztott, mások által elfoglalt egykori otthon stb.) Lang Tamás foglakozik, aki öt alfejezetben tárgyalja – politikai sorsfordulókhoz kötve – a helyi zsidóságot (is) érintő 1945 utáni eseményeket egészen napjainkig. Neki köszönhetően több olyan elhallgatott információ is láthatóvá, hozzáférhetővé vált, amelyekről korábban nem szabadott vagy „nem illett" beszélni. A felszabadulás az ország zöme, köztük a zsidóság számára is csak a háborútól való „megszabadulást" jelentette, és nem a rendet, nyugalmat. A háború után a (szórvány)zsidóság – így a megmaradt, hazatért újváriak, a szerveződő hitközség is – kezdetben általában az elöregedés problémájával küszködött, később pedig az jelentett gondot, hogy a várva várt új generáció, tehát a békeidőben születettek zöme az 1948-ban megalakult Izraelbe vándorolt ki. Éppen ezért az érsekújvári zsidó közösségnek és magának a hitközségnek is többször elölről kezdve, szinte a semmiből kellett újjászerveződnie. Hogy erre képes volt és újra életképes, azt bizonyítja a megmaradt zsinagóga sikeres felújítása (az 1863-ban épült neológ templom a II. világháború áldozata lett), valamint a hitközség jelenlegi elnöke, Lang Tamás hatékony közreműködésével szervezett rendezvények, megemlékezések, nemzetközi szintű találkozók és ez a könyv is, recenzióm tárgya.

Annak ellenére, hogy a fentiek kitűnő végszóul szolgálhatnának, szeretném felhívni a figyelmet a könyvet záró Zsidó ünnepeink és Zsidó kifejezések jegyzéke című fejezetekre – mindkettő kitűnő összefoglaló, hasznos írásos „segítség" a zsidó vallást, kultúrát megismerni vágyók számára –, valamint a könyv gazdag képanyagára (képeslapok, fényképek, írásos dokumentumok, a helyi kereskedők reklámjai kaptak itt helyet). Az egyik szerző, Strba Sándor tanár helytörténész által szerkesztett Száz év, száz képeslap sorozatban megjelent *Nové Zámky – Érsekújvár – Neuhäusel 1897–1997* című album (Lilium Aurum, Dunaszerdahely 1997) *Az érsekújvári zsidóság története* című újabb munkájának képanyagát akár ki is egészítheti, színesítheti (annál is inkább, mert ebben a képeslapgyűjteményben megtalálhatók a recenzált könyvben megjelenő fekete-fehér képeslapok színes változatai is). Nem kerülhetem meg, nem tudom megkerülni, hogy a tárgyalt könyv keletkezésének műhelytitkairól szót ne ejtsek.

Mint azt a szerzők könyvük érsekújvári bemutatóján elmondták, *Az érsekújvári zsidóság története* előkészületei és maga a megírása majd tíz évet vett igénybe. Az „indulásnál" igencsak kevés és hiányos információval rendelkeztek, Strba Sándor szerint ugyanis túl későn határoztak a könyv megírásáról, későn ahhoz, hogy még több túlélőt, emlékezőt tudjanak bevonni a gyűjtőmunkába, s így bizonyos dolgokra csak rendkívül szerteágazó és igényes kutatómunka után sikerült fényt deríteni. Strba Sándor az 1945 előtti, Lang Tamás az ez utáni történések felkutatását „vállalta". A különböző levéltárakban tett kutatások mellett a korabeli sajtót (helyi és regionális lapokat) is segítségül hívták; többször idéznek vagy éppen hivatkoznak egy-egy újságcikkre. Munkájukhoz a legfrissebb – témába vágó – szakirodalmat is felhasználták, így Engel Alfrédnak a Kalligram Kiadónál 1995-ben megjelent munkáját, *A dunaszerdahelyi zsidó hitközség emlékkönyvét*, amely – a szerzők elmondása szerint – egyféle mintául is szolgált. Olykor-olykor szerencse is segítette a könyv íróit: a zsinagóga 1991–92-es felújítása során a tetőtérben egy faládából több fontos dokumentum (elöljárósági jegyzőkönyvek) is előkerült, így például egy kézzel írt lista, az 1945-ben a városba hazatért zsidó polgárok névsora. Ez szolgált alapul a holokauszt érsekújvári áldozatainak, illetve túlélőinek nevét tartalmazó lista összeállításához (mindkét névsor szerepel a könyvben; sajnos, az előbbi tartalmaz több nevet), de segített az a 16 Izraelbe szakadt-kivándorolt újvári is, akik kétévi munkával – gondolatban utcáról utcára, házról házra „járva" – számba vették az egykoron Érsekújvárott élt zsidó családokat, és igyekeztek feltérképezni azok későbbi sorsát. A könyv hiteleségét növeli, hogy több fejezet meg- és túlélő szemtanúk visszaemlékezésein alapul.

Az érsekújvári zsidóság története című monográfiát – a szerzőkkel együtt – szívesen ajánlom mindenkinek, aki kíváncsi Érsekújvár történetének eleddig feldolgozatlan, publikálatlan szeletére. Egy könyv sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy olvassák, keresik – Strba Sándor és Lang Tamás könyvének, a nagy érdeklődésre való tekintettel, már készül a szlovák nyelvű változata is.

B. Mánya Ágnes

NET TÖRTÉNELEM, MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET TÖRTÉNELEM, MŰVELŐDÉS

Szepsi Csombor Márton
Europica varietas
Lilium Aurum

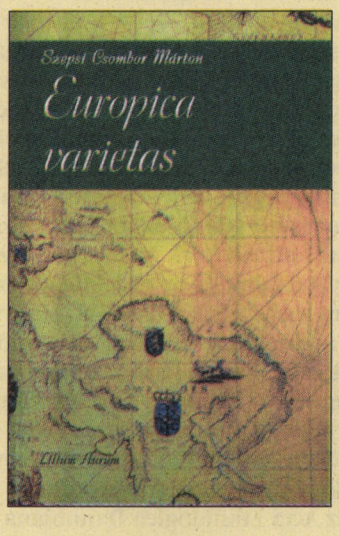

Fűzve, 240 old., 12,5x19 cm
bolti ár: 248 Sk **kedvezménnyel: 229 Sk**

Závodszky Géza
Magyar mondák. Magyar történetek
Lilium Aurum

Kötve, 108 old., 21,5x30,3 cm
bolti ár: 239 Sk **kedvezménnyel: 199 Sk**

Zeman László
Gymnasiologia
Fórum Kisebbségkutató Intézet, Lilium Aurum

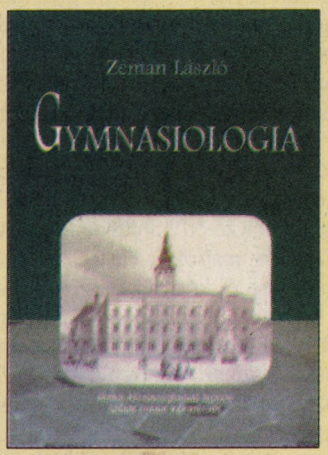

Fűzve, 183 old. + 15 oldal képmelléklet, 14,5x20,7 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 139 Sk**

Acta Ethnologica... 4.

A rendkívül dinamikusan dolgozó komáromi Etnológiai Központ az *Acta Ethnologica Danubiana* negyedik számát a következő rovatokban jelentette meg: *Tanulmányok, Anyagközlés, Kisebb közlemények, Szemle, Fórum, Krónika,* és sajnos az *In memoriam*ban is volt kikről írnia. Az Évkönyv összesen 32 írást tartalmaz szép kivitelben, gondos szerkesztéssel.

Az *Acta Ethnologica Danubiana* kötetei nem kizárólagosan tematikusak, azért az eddig megjelenteknek (1. és 2–3.) mindig volt egy-egy tárgyköri vezérfonaluk. A jelenlegi 4. kötetnek vallási néprajz a fő témája. Ezen belül is szakrális (kis)emlékek néprajzi, művelődéstörténeti kutatása. Az első tanulmány Nepomuki Szent János ikonográfiáját gazdagítja konkrét, a szerkesztő-szerző *Liszka József* által jórészt elsőként felkutatott tényekkel. A szerző a szlovákiai Kisalföldön 105 szobrot és 7 kápolnát talált, illetve fedezett fel s dokumentált Nepomuki Szent Jánosról, egy templom esetében pedig védőszentként teljesedett ki a szent kultusza. Az objektumok a XVIII. és a XIX. századból származnak, legtöbbjüket földesurak jóvoltából, illetve kívánságára állították. A szent kultuszával kapcsolatos szokások, cselekedetek, legendák vonatkozásában is számos új ismeretről szól a tanulmány.

Lukács László egy levéltárban talált, vándorló templomokról szóló monda nyomába eredt, és azt az élő néphagyománnyal vetette össze. Végül a gazdag analógiákat felsorakoztató dolgozat egy tág nemzetközi teret rajzol fel az elemzett monda kapcsán.

Az *Acta*t megjelentető komáromi székhelyű Etnológiai Központ már több ízben bizonyította magas szintű tudományos-szervezői képességét. 2002. május 10–12. között rendezte meg a *Kisemlékkutatók XV. Nemzetközi Konferenciáját* neves osztrák, német, belga, szlovák, magyar kutatók részvételével. *Liszka József* és társa, *L. Juhász Ilona* ezt a feladatot is nagyszerűen oldották meg, annak ellenére, hogy világosan látják, a magyar néprajztudomány még ma sem érzi, nem látja tisztán azt az utat, melyet e témakörrel kapcsolatban a valósághoz és tudományhoz méltóan kell bejárniuk a kutatóknak. A konferenciához kapcsolódó írások világos képet adnak a *kisemlékek* kategóriájához tartozó objektumok típusairól, a kutatásuk nemzetközi történetéről s közép-európai helyzetéről, archívumokról, védelmükről, fórumairól. Majd *Klaudia Buganová* Kassán és környékén található kereszteket, kápolnákat, *Danter Izabella* Nagyfödémes község szakrális kisemlékeit bemutató előadásait közli az Évkönyv. *L. Juhász Ilona* nálunk újszerűnek tűnő témával csatlakozott a konferenciához. *Emlékoszlopok és kopjafák mint a nemzeti identitás kifejezői* címmel elemezte azt a folyamatot, amint református temetők fejfáit kopjafákká, majd történelmi emlékhelyet jelölő művészeti alkotásokká, később, így Szlovákiában 1977-től nemzeti szimbólumként állított emlékoszloppá alakították a magyar kultúra szereplői és ünneplői. E témacsoport végén egy rövid, de nagyon fontos és követésre méltó bemutatkozó tájékoztató olvasható a Komáromban létrehozott *Szakrális Kisemlék Archívum* felállásáról, dokumentációs anyagáról.

Az *Anyagközlés* című rovatban a gömöri Tornalján lakó *Pusko Gábor* egy szűk helybeli munkacsoport mindennapi beszédében felfigyelt a szólások, közmondások sokszínűségére. Alig több mint egy év alatt 354 országszerte ismert szókapcsolatot jegyzett le. Érdemes követni gondos és pontos adatgyűjtését.

A *Kisebb közlemények* rovatban *Juha Pentikäinen* a Kalevala mint mítosz és történelem, a finn tudatvilág formálódásáról szól, miközben egy új tudományos fogalom, a mitográfia meghatározását adja. *Klaus-Jürgen Hermanik* az ausztriai Stájerországban lakó szlovén kisebbség gazdasági, politikai, egyházi és oktatásügyi tényezők miatt kialakult rejtettség-szindrómát összegzi: etnikai, váltakozó identitás, mi és a többiek, szupra- és mikrorégió, kétnyelvűség, generációk közötti szakadék szempontjai alapján. *Varga Lídia* a csallóközi népi táplálkozási kultúra XX. századi földrajzi tagolódásáról ír. A *Szemle* rovatban 10 terjedelmes könyvismertetés és 78 kiadvány annotált bibliográfiája található.

Az *Acta Ethnologica Danubiana 4.* kötete tág horizontú, komparatív távlatokra mutató kiadvány, melyből szinte minden magyar néprajzi kutató hasznos tanulságokat vonhat le.

Bődi Erzsébet

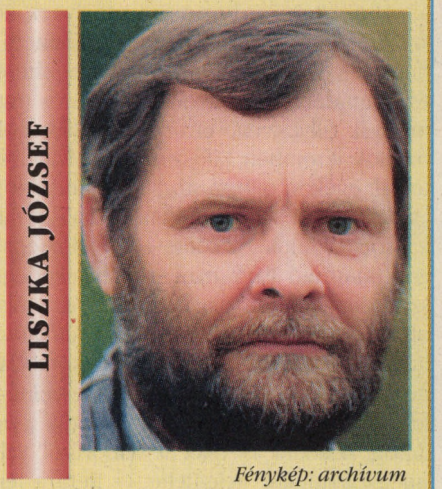

Fénykép: archívum

Kik és mivel szerepelnek a kötetben; vagyis minek a fóruma ez az évkönyv?

Az az igazság, hogy évkönyvünk a néprajztudománynak nem egy „szlovákiai magyar" fóruma kíván lenni. Földrajzi elhelyezkedésünkből is adódóan egy közép-európai, ha úgy tetszik, Duna menti publikációs orgánum, ezt már maga a címe is jelzi (Acta Ethnologica Danubiana), illetve munkatársaink összetétele, a közzétett dolgozatok „soknyelvűsége" is kifejezésre juttatja. Azon kívül, hogy természetesen helyet adunk a hazai magyar szakemberek *jó* írásainak, magyarországi, szlovák, cseh, osztrák, német, vajdasági magyar, sőt – tovább tágítva a „Duna mentét" – lengyel, finn, francia stb. szerzőktől is közöltünk már anyagot. Alapelvünk az, hogy a magyar szerzők munkáit valamilyen idegen nyelven (szlovákul vagy németül, esetleg angolul) adjuk közre, magyar és egy másik idegen nyelvű összefoglalással kiegészítve, míg a külföldi, más nyelvű szerzők munkáit magyarul (idegen nyelvű összefoglalásokkal) publikáljuk. Ezzel hazai szerzőink nemzetközi megismerését szeretnénk egyengetni, illetve a magyarul olvasók számára a külföldi kollégák írásait közelebb hozni. Az évkönyv a tanulmányokon kívül tartalmaz kutatási beszámolókat, konferencia-híradásokat közreadó rovatot, valamint egy egyre terjedelmesebbé váló könyvismertetés-blokkot. Ezek magyarul olvashatóak, és ezzel is hazai pályatársaink és az érdeklődők számára szeretnénk a legújabb magyar és nemzetközi néprajzi szakirodalom információs bázisát létrehozni. A legutóbbi számban a recenziós rovat például több mint ötven oldal és kereken kilencven hosszabb-rövidebb könyvismertetést tartalmaz!

Az Acta Ethnologica Danubiana 5. száma várhatóan még a tavasz folyamán megjelenik.

Jókai Mária
Zoboralji gyermekjátékok
AB-ART– Gyurcsó István Alapítvány
A gyűjtemény azokhoz szól, akik gyermekként átélték a játék örömét, s ezt akarják átadni az utódoknak, s azoknak is, akik azt szeretnék, hogy gyermekeik élete ezzel az élménnyel gazdagodjon. Kottaanyaggal, játékleírásokkal, a vidék nemrég még játszó, éneklő gyerekeit megörökítő fotódokumentációval.
Fűzve, 104 old., 15x21 cm
bolti ár: 130 Sk **kedvezménnyel: 120 Sk**

Mácza Mihály
Komárom nevezetességei
Madách-Posonium
A praktikus útikalauz a város történelmi múltja és nevezetességei alapján vezeti olvasóját az utcák és terek szövevényében a Klapka tértől a vár környékén át a Nádor utcáig, a rakparton, a temetőkben, az Erzsébet-szigeten stb. Színes képmelléklettel és térképpel, hasznos információkkal, komáromi tudnivalókkal, telefonszámokkal.
Fűzve, 116 old., 12x20 cm
egyezményes ára: 98 Sk

D. Varga László
Földem és népe
Madách-Posonium
A könyv, mint alcíme – *Az Ung vidéke a hely- és földrajzi nevek tükrében* – is utal rá, az Ung-vidéki helytörténeti kutatások összefoglalója. Ábécérendben, Abarától Veskócig mutatja be az egyes helységek településtörténetét, a térség földrajzi neveinek az ott élők szerinti használatát és hivatalos alakját. Részletes helyrajzi térképekkel, színes képekkel.
Fűzve, 248 old., 14x20 cm
egyezményes ára: 135 Sk

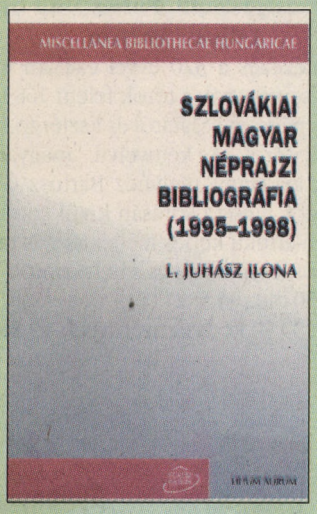

L. Juhász Ilona összeáll.
Szlovákiai magyar néprajzi bibliográfia (1995–1998)
Lilium Aurum
A *Miscellanea Bibliothecae Hungaricae* sorozat 7. kötete az 1987 óta folyó, a szlovákiai magyar néprajz bibliográfiai feldolgozását adó kötetek eddigi utolsó darabja. Nélkülözhetetlen kézikönyv a kutatás számára s érdekes olvasmány is. A tárgy- és helynévmutatón kívül fontos kiadványok címlapjának hasonmásaival.
Fűzve, 208 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 139 Sk**

Puntigán József–Puntigán Tünde
A losonci református temető
Lilium Aurum
A *Notitia historico-ethnologica* legújabb kötete Losonc legrégibb temetőjét, a református temetőt mutatja be. A téma megértéséhez szükséges adatok mellett a könyv gerincét a lejegyzett sírfeliratok és egyéb adatok feldolgozása képezi. A csatolt adattár értékes forrásanyag. Számos képpel.
Fűzve, 312 old., 11,7x19,5 cm
bolti ár: 200 Sk **kedvezménnyel: 179 Sk**

Varga Erzsébet–Mayer Judit
Pozsony
Madách-Posonium
A város- és szellemtörténeti útikalauz második, bővített kiadása praktikus és okos vezetője lehet nemcsak a Pozsonyban érdeklődve járó olvasók, turisták, hanem a történelem, a tudomány és a művészetek iránt vonzalmat érzők számára is. Szlovák–magyar utcanévmutatóval, színes térképpel, 24 oldal képmelléklettel.
Kötve és fűzve, 120 old., 12,2x20,2 cm
ára kötve: **150 Sk** – fűzve: **110 Sk**

Bödők Zsigmond
Magyar feltalálók a nyomdászat történetében
Nap Kiadó

A *Magyar Talentum* könyvsorozat legújabb darabja az írás, a nyomdászat és a sokszorosítás történetének egy-egy jelentősebb állomását járja körül, a sorozat eddigi irányvonalának megfelelően azoknak a magyar gondolkodóknak és műszaki alkotóknak a felvonultatásával, akik találmányaikkal az írott szót és nyomtatásbeli megjelentetését elősegítették.
Fűzve, 108 old., 14,6x21 cm
bolti ár: 129 Sk **kedvezménnyel: 109 Sk**

György Tibor
Krasznahorka és Betlér
Méry Ratio

A krasznahorkai vár és a betléri kastély páratlan albuma. A díszkönyv első felében a szerző végigkalauzolja az olvasót a két épület és múzeum történetén, második fele színes fényképek sorával mutatja be legszebb részeiket, értékes műkincseiket.
Kötve, 76 old., 23x21,8 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel: 261 Sk**

Hevesi Attila – Kocsis Károly
A magyar–szlovák határvidék földrajza
Lilium Aurum

A kiegészítő földrajzkönyvként is hasznos, gyönyörű, színes album az etnikai határ övezetében mutatja be a régió természeti és társadalmi-gazdasági arculatát, naprakész adatokkal. A kötet mintegy megelőlegezi az egyesült Európát, egységében vizsgálja és értékeli a Morva és a Tisza közét.
Kötve, 208 old., 21,2x30,5 cm
bolti ár: 491 Sk **kedvezménnyel: 480 Sk**

Kele, František–Fekete László
Jég és föld között
Nap Kiadó

A színes képekben bővelkedő útirajz, amint alcíme, *Az Antarktisz (újra)fölfedezése* jelzi, a két világhírű utazó déli-sarki expedíciójának könyves összefoglalója. Az egy regény izgalmasságával megírt beszámoló nemcsak az utazás részletes naplóját tartalmazza, hanem az eddigi antarktiszi kutatások és felfedezések történetét is összefoglalja. Térképekkel.
Kötve, 192 old., 17x24 cm
bolti ár: 199 Sk **kedvezménnyel: 179 Sk**

Mayer Judit
Magyarosan magyarul!
Lilium Aurum

Az ismert nyelvművelő, szerkesztő és fordító újabb kötete válogatás nyelvművelő írásaiból. A könyv bő terjedelemben foglalkozik a (helytelen) fordítás, a szótévesztés és hibás szóválasztás problémakörével, továbbá a szólás- és szerkezetváltoztatás gyakoribb eseteivel, egyházaink szóhasználatával, szerkesztési és nyelvhasználati hibákkal. Jakab István előszavával.
Fűzve, 152 old., 16,5x23,5 cm
bolti ár: 195 Sk **kedvezménnyel: 179 Sk**

Polcz Alaine
Főzzünk örömmel
Kalligram

Az ismert szerző, a magyarországi Hospice mozgalom alapítója, pszichológus és író – talán éppen azért, mert az élettel szükségszerűen velejáró, elkerülhetetlen végével, a halállal foglalkozik hivatásszerűen – életpárti. Azaz: ételpárti. Jelen könyve a női géniusz otthonteremtő, háztűzhely körüli varázstudományának és titkainak leleplezése, konyha- és életvezetési kalauza.
Kötve, 272 old., 15x21 cm
bolti ár: 299 Sk **kedvezménnyel: 279 Sk**

Tököly Gábor
Kastélyok, kúriák, udvarházak Gömörben I.
Méry Ratio

Az egykori történelmi Gömör megye képeskönyve, a kizárólag színes fényképekből álló, kétkötetes, történelmi és művészettörténeti szakkönyv első része Abafalvától Jolsváig tárgyalja a címében foglaltakat, a régió megismételhetetlenül szép építészeti értékeit.
Kötve, 116 old., 15,5x21,8 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel: 261 Sk**

Varga Gabriella
Gyakorlati jóga
Lilium Aurum

„Néhány éves jógaoktatói munkám késztetett e könyv megírására, hogy ezzel is segítséget nyújthassak azoknak, akik nem juthatnak el tanfolyamaimra" – ajánlja kötetét a szerző. A könyv útmutató a test és a szellem egészségben tartásához: a rövid leírások megértését, a testgyakorlatok pontos elsajátítását képek segítik. Persze, a testgyakorlat csak eszköz, a tudatformálás a cél, hangsúlyozza a szerző.
Fűzve, 72 old., 12,3x20 cm
bolti ár: 130 Sk **kedvezménnyel: 119 Sk**

Vércse Miklós
A párkányi csata. Parkanská bitva
Lilium Aurum

Megemlékezés a 320 évvel ezelőtti történelmi eseményről, a török feletti 1683. évi győztes párkányi csatáról és Esztergom felszabadításáról. A kétnyelvű, magyar és szlovák kiadvány, melyhez Bartusz Gyula írt előszót, a csata leírásán kívül kordokumentum-értékű képes mellékletet is tartalmaz a főszereplőkről és a helyszínről.
Fűzve, 50 old., 14,5x21 cm
bolti ár: 59 Sk **kedvezménnyel: 49 Sk**

„láthatatlan erők játéka”

Folklórvallás, horror, mátrix. E három szó egymás mellé rendelése korántsem tekinthető magától értetődőnek. Sőt – többek számára bizonyosan – önkényes lépésnek tűnik. Pedig e kifejezéseket nem pusztán egy hiányos mondat betűi tartják össze. Hogy miért nem, azt a továbbiakban Alfred Métraux klasszikus etnológiai munkájából (*A haiti vodu*) kiindulva próbálom megvilágítani.

Ehhez azonban szükség van egy negyedik fogalom bevezetésére is. A kulturális identitásképzésről szóló diszkurzusban az utóbbi pár évben igen nagy jelentőségre tett szert a teátralitás szó. Az emberi interakciók jelentős hányada ugyanis leírható egy olyan paradigmából kiindulva, mely szerint a legkülönfélébb társadalmi produkciók színpadias tevékenységek sorozataként nyerik el létjogosultságukat. Métraux szövege már az 50-es években utalt erre a jelenségre. (Pl. „A megszállottak többsége láthatóan az olyan színész elégedettségével könyveli el állapotát, aki beleélte magát szerepébe, és hajlong a tapsnak. A nézősereg tetszése is csak abban a figyelemben nyilvánul meg, amelyet a megszállottak szavainak és tetteinek szentel.”) A Haitin tapasztalható, afrikai eredetű vallás, a vodu tehát számos „előre gyártott”, színpadias kliséből épül fel. A szónak abban az értelmében is, hogy olykor ki lehet esni a hagyomány diktálta szerepekből, azaz el lehet véteni a szcenáriót: „Egyes forradalmi vezérek hőstetteit nem a bátorságuknak tudták be, hanem a *gad*juk [amulettek] hatékonyságának és annak, hogy vakon bíztak benne. Kersuzan atya meséli, hogy egy tábornok sebezhetetlensége érdekében varázslóval »kábíttatta el« magát, s hogy a kezelés hatását a gyakorlatban bemutassa, habozás nélkül golyót lövetett a mellébe. Azonnal meghalt.”

A hagyomány kényszerítő erejű mechanizmusai, illetve azok távlatai olyan hiedelemvilágban csoportosulnak, melyben a loák (szellemlények vagy démonok), a vérszívók, a vérfarkasok, a zombik (élőhalottak) játsszák a főbb szerepeket. Már itt látható, hogy olyan jelenségekről van szó, melyek óriási karriert futottak be a 20. századi popkultúrában. Csak két evidens példát említek.

Talán nem szükséges hosszan kifejteni, hogy a vérszívó lények (vámpírok) és a zombik mítosza a horror műfaját kondicionálta leginkább. Ez persze számos egyéb hagyománnyal kereszteződött, de vallási alapjelenségként a voduban érhető tetten. Nyilvánvalóan nagyobb kifejtést igényel a loák szerepét hangsúlyozó hiedelemvilág és a peremműfajok kapcsolata. Nos, rendkívül érdekes, hogy ezt a, teljességgel Haitihez köthető szellemiséget egy olyan tömegműfaj teszi élővé, mint a cyberpunk. William Gibson poszt-apokaliptikus, műfajteremtő Cybertér-trilógiája ugyanis a mátrixot a loák világának újraértett változataként viszi színre.

A *Count Zero*ban (*Számláló nullára*), a trilógia második részében a virtuális tér olyan alakzatok sorát vonultatja fel, melyek egymásba nyíló felületek mentén bontják ki a párhuzamos világok rendjeit (pl. létfenntartó kád, érzékszervi közvetítőlánc). Ezek közül legfontosabb a szilícium evolúcióját felváltó biotechnológia elterjedése, amely hibrid ráksejtek áramköregységekbe való beültetésével veszi kezdetét. Amellett, hogy a mátrixban való mozgás bárki számára elsajátítható, a biochipek nemzedékei lehetővé teszik a cybertér és a manipulált emberi emlékezet spontán összekapcsolódását. Ennek eredményeképpen létrejön a Straylight-akcióban (az első részben, a *Neuromanc*ban elbeszélt történet csúcspontjában) kifejlesztett mesterséges intelligencia által felfedezett „új faj” konnektív szerveződése is.

Első állomása egy visszavetítés: a konzolcowboyok (hackerek) a loák rendszerbeli megjelenését a Változás Napjával kapcsolják össze, ennek értelmezése a *Mona Lisa Overdrive* (a trilógia harmadik epizódjának) egyik főszólama lesz. Ugyanakkor mindhárom regény utal arra, hogy az említett első apokalipszis a lovak kipusztulásához vezetett. A cybertérben elterjedő „új faj” ily módon hármas alakzatrend mentén legitimálódik. Egyrészt visszavetül rá a közelmúlt időcezúrája előtti világ emlékezete (a lovak konkrét alakja), másrészt az Alfa Centauri csillagkép absztrakt kentaur-alakzata, mely az emberiség kollektív hallucinációjának kozmológiai terméke; harmadrészt a haiti vodu szellemuniverzuma alkotja annak adatbázisát.

Ennek következtében a cyberteret benépesítő figurák már nemcsak a high-tech társadalmak computer-szimbólumai alapján szituálódnak, hanem éppen a Métraux által pontosan elemzett, Haitiről származtatható vodu alapú vallást implikálják – digitális dimenzióban. Az etnológus így ír: „A *loa* és az általa megkaparintott ember kapcsolata a lovas és hátasa kapcsolatához hasonlítható. Ezért mondják az előbbiről, hogy »meglovagolja« vagy »megnyergeli« a lovát (*choual*). Mivel a megszállottság szorosan kapcsolódik a tánchoz, ezzel a képpel ragadják meg: »a szellem a lova fejében táncol«. Ugyanakkor egy természetfeletti lény lerohanja és kisajátítja a testet, s innen ered a szokásos kifejezés: »a *loa* elkapja lovát«.” Gibson művében az egyik szereplő pedig ekképp fogalmaz: „Amikor Beauvoir vagy én a loákról és a lovaikról beszélünk, ez utóbbiak alatt azon keveseket értve, akiket a loák lovaglásra kiválasztanak, szóval akkor úgy kell tenned, mintha két nyelven beszélnénk egyszerre. Az egyiket a kettő közül már ismered. Ez az utcatechno nyelve, ahogy te neveznéd. Lehet, hogy más szavakat használunk, de mi is technikáról beszélünk.” A trilógia végén aztán világossá válik, hogy a gépi intelligencia evolúciójának szemléltetésére „a vodu paradigmája bizonyult a leginkább megfelelőnek”. Mindez jól példázza azt a posztmodern cyber-antropológiát, melyben az „istenek” is pusztán a mátrix kiterjedésében gondolhatók el. Adatok táncaként.

Métraux klasszikus könyve tehát nemcsak az etnológia és a vallástörténet iránt érdeklődők számára, hanem a peremműfajok kedvelőinek is mindenképpen ajánlott olvasmány. Hogy miért inspiratív hagyomány a vodu az említett kontextusban, azt talán éppen a szakember nyitómondatai teszik (máris) nyitott kérdéssé. A francia tudós-terepkutató ugyanis így indítja könyvét: „Bizonyos egzotikus csengésű szavak hatalmas erővel lódítják meg képzeletünket. Ezek közé tartozik a »vodu« is.”

H. Nagy Péter

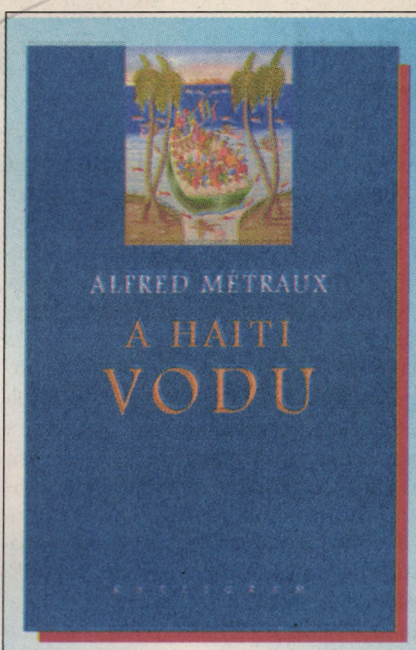

Métraux, Alfred
A haiti vodu
Kalligram

Annak ellenére, hogy a megszállottság az egyik legismertebb vallásetnológiai és -történeti jelenség, s hogy kultuszai között a vodu az egyik leglátványosabb, legtöbb kérdést felvető s legfelkapottabb kultusz, a mai napig nem jelent meg róla magyarul egyetlen etnográfiai hitelességű leírás sem. A vodu modern rituális nyelve a franciából ered, istenségei egy iparosodott korban mozognak; így a mi kultúránkhoz tartozik. Haiti sokak számára a bűvös sziget, a visszajáró holtak, a zombik szigete, egy rejtélyes, orgiasztikus s talán véres vallás – a vodu – szigete. Az ismert etnológus monográfiája alapvető mű, szintetikus látásmódja új fejezetet nyitott a megszállottsági kultuszok kutatásában.
Fűzve, 472 old., 12,5x20 cm
bolti ár: 350 Sk **kedvezménnyel: 299 Sk**

A látható és a láthatatlan

„Két fénykép: az egyiken a nagyanyám néz büszkén, kissé rátartian szembe a kamerával, háta mögött homályosan látszik egy kert a vélhetőleg ezüstös függönyként lebegő, imbolygó vízsugarak mögött. Fekete-fehér felvétel, azaz inkább szürke-fehér. Nagyanyám haja egészen világosszürke, a tartós hullámok völgyei valamivel sötétebb szürkék. Kedvenc műselyem ruhájának hatalmas égőpiros virágai haldokolni látszanak a képen, hamuszürkék, akárcsak a kert rózsáit jelző elmosódott foltok a háttérben. A szürkés nő és a szürke rózsák között piszokszínű, áttetsző celofánhártya: a kert híres szökőkútjainak egyikéből tör fel a víz, amit én ezüstös függönynek képzelek."

Az alábbiakban semmiképpen sem akarom azt a látszatot kelteni, hogy a rész helyettesítheti az egészt, vagy hogy egy példa révén megragadható és rögzíthető az, ami folytonosan mozgásban van. Mégsem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy *A keselyű hava* kezdősorai a kötet egészére kiterjeszthető tudást hordoznak. Árulkodó lehet már az értelmező azon döntése is (már amennyiben ez döntés, és nem a szöveg kikényszerítette reakció), hogy leragad az első bekezdésnél. Hiszen mi sem volna természetesebb, mint átadni magunkat e magával ragadó próza lendületének és hagyni, hadd sodorjanak a szöveg mélyén ható áramlatok egyre beljebb a nyílt tenger, a szöveg felé... Az elbeszélő szövegek olvasási tapasztalatától nem idegen az ilyen fajta viszonyulás. Én mégis amellett szeretnék érvelni, hogy Bárczi Zsófia prózájának sokkal inkább egy bekezdésenként haladó, a mondatok zamatát kortyonként ízlelgető, lassú olvasás felel meg.

A *Flan* felütése két fényképet ígér nekünk, egyelőre azonban csak az egyiket látjuk, azt, amelyiken az elbeszélő nagyanyja áll a kert szökőkútja előtt. Egyáltalán nem lepődünk meg azon, hogy a másik kép magát az elbeszélőt mutatja „ugyanott (...), majd húsz évvel később." A beállítás tudatos, s meglehet, hogy a már nem létező emberhez fűződő spirituális kapcsolatot hivatott megjeleníteni. („Ezért készült a másik kép, amin én álldogálok ugyanott, hogy megtaláljam nagyanyám lenyomatát az időben.") Ez a – családtörténetet misztifikáló – mozzanat a kötet olyan szövegeit előlegezi meg, mint az *Anti bácsi,* vagy a *Jolán neném és a világvége.* Az előbbiben az elbeszélő és *Az örökkévalóság kék köténye* ciklus központi alakja, Fánni cselekedetei vetítődnek egymásra. Az utóbbiban pedig a címszereplő számára válik viszonylagossá lét és nemlét határa.

Van azonban egy harmadik kép is, és ennek felbukkanása – első pillantásra – kissé váratlannak tűnik. A képen Zorayda (Abul al Haman kalifa lánya) áll „a frissen ültetett rózsák között, az alig befejezett szökőkút előtt". Miért e harmadik, ha az elején csak kettőről szólt az ígéret? Mit keres a királylány ugyanott, ahol az elbeszélő és nagyanyja? A sietős olvasó kérdései ezek, amelyek leleplezik a precízen kidolgozott részletek fölött átsikló olvasás hiányosságait. Mert a szöveg képről beszél és nem fényképről, s egyáltalán nem állítja, hogy Zorayda ugyanott áll, ahol a többiek. E harmadik kép hozzátoldása az előzőekhez egy újabb dimenzióval bővíti a szöveg jelentésrétegeit: az elbeszélő és nagyanyja történetét a hangsúlyozott kitaláltság jellegével ruházza fel. A fiktív alak rámásolódása az előző kettőre kiemeli amazok fiktivitását. A fikciós jelleg hangsúlyozása a kötet több szövegének jellemzője. A *Tocino de cielo*ban a megelevenedő könyv ráadásul meg is kettőzi a fikciót.

Az első fényképen látható „ezüstös függönyként lebegő" vízsugarak a valóság és a képzelet határainak átjárhatóságát szemléltetik. A fénykép bizonyos értelemben maga a valóság, annak egy szelete. Hiszen az, amit ábrázol, valamikor volt, és – ebben áll referenciális jellege – pontosan úgy volt. Az említett fényképen azonban nem minden van úgy, ahogy volt. Pontosabban szólva: nem látni tisztán azt, hogy mi volt (van) a vízsugarak mögött. A háttérben húzódó kert, e különböző szimbolikus jelentésekkel terhelt kronotoposz csak „homályosan látszik", a kert rózsái ugyancsak „elmosódott foltok a háttérben." A „celofánhártya" valójában nem a nő és a rózsák közé feszül, hanem a fiktív és a valós közé. Erre mindenekelőtt a kulcspozícióban levő „képzelek" ige figyelmeztet, amely így nem kevesebbet tesz, mint felfüggeszti a fényképen láthatók referencialitását, s magát a látványt avatja fiktívvé.

De nem a sejtelmes vízsugár az egyetlen, ami a látvány egyértelműségét kétségbe vonja. A képen látható asszony „[k]edvenc műselyem ruhájának hatalmas égőpiros virágai" legalább annyira a látvány ellenében hatnak. Az olvasó, aki az első szavaktól kezdve felveszi az elbeszélő nézőpontját, s vele együtt nézi a képet, e ponton mást lát, vagy – ami még valószínűbb – nem eldönthető, hogy mi az, amit lát. Mivel a kép fekete/szürke-fehér, a ruha égőpiros virágai csakis a szürke valamilyen árnyalatában mutatkozhatnak az olvasó számára. Az elbeszélő azonban, aki nyilván emlékszik arra, hogy nagyanyja ruháján a virágok pirosak voltak, egyszerre látja a virágokat szürkének és pirosnak. Az olvasó, mivel nem rendelkezik az elbeszélőéhez hasonló emlékképpel, nem láthat mást, csak azt, amit a szöveg láttat. Mivel azonban a szöveg maga megmutatja a virágok valódi színét, az olvasó maga elé képzelheti a fekete-fehér fényképet – piros virágokkal. A szövegnek ez a játéka megkettőzi az olvasó perspektíváját és egy belső teret nyit meg az elbeszélésben: a differenciák terét. A látott (a láttatott) mellé odavetített nem látható folytonosan termeli a különbségeket, ezáltal újra és újra feladat elé állítja az olvasót. Nem utolsósorban ez az, ami e prózának különös vonzerőt kölcsönöz.

Keserű József

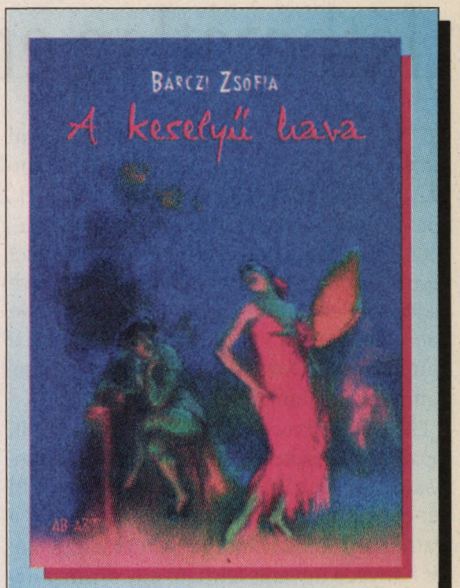

Bárczi Zsófia
A keselyű hava
AB-ART
Kötve, 224 old., 17x24 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 160 Sk**

Részlet a novellából

„Állt nagyanyám a szikrázó napsütésben, büszkén szembenézve a fényképezőgép lencséjével, s a jövőmet tervezgette, nem tudva, hogy minden tervezgetés hiábavalóság, a jövőre vonatkozó álmok nem többek balga képzelődésnél, mert az időt nem lehet kisajátítani. Az idő gyűjtőfolyamként magába fogadja terveinket, álmainkat, az emberi élet partjai közt futva fényes határa veszi őket, hol az egyiket, hol a másikat csillantva meg, de az akaratnak ellenáll, s aki nem dobja le magáról ezt a nehéz koloncot, azt elsodorja álmaival, terveivel együtt.

Mikor nagyanyám odaállt a napsütésben fürdő szökőkút elé, nem tudta, hogy minden mozdulata, gondolata és tette megőrződik az örökkévalóságig, mert a testek nyomot hagynak a térben. Ezért készült a másik kép, amin én álldogálok ugyanott, hogy megtaláljam nagyanyám lenyomatát az időben. Odaálltam, ugyanarra a helyre, ahova ő több mint húsz évvel ezelőtt, hogy megtaláljam léte egy részét, amit itt hagyott a verőfényes déli ég alatt."

Tisztelt szerkesztőség!

Először is köszönöm a nyereményt. A „Pénteken délig nyitva van az ég!" című könyv igazán testhezálló, ugyanis több mint 25 évig elsősöket tanítottam, s az osztályomban mindig akadt 5-6 cigány gyerek is. Sok ismerős eset köszön vissza rám ebből a könyvből. Szerzője, Varjú Katalin a saját tapasztalatai alapján mutat rá arra, mennyire más a cigányság értékrendje és kultúrája, mint a mienk. A magam részéről csak megerősíteni tudom például a temetkezési szokásaikról szóló részt. Amikor községünkben meghalt a cigányvajda, olyan parádés temetése volt, hogy mind a csodájára jártunk: a sírgödröt drága szőnyegekkel tapétázták ki, aranyozott asztalkát tettek bele fotellal, s ételt-italt bőven. Természetesen nem maradhatott el a cigányzene sem... A könyvből kiderül, hogy Varjú Katalin cigányosztályban tanít, s az osztályoknak ezt az egynemű voltát mostanában sokan ellenzik. Szerintem ez nem baj, de úgy gondolom, hogy ezeknek a gyerekeknek csak akkor van lehetőségük a felzárkózásra, ha legalább egy-két évig előkészítőbe járhatnának. Így könnyűszerrel behozhatnák az óvodát látogatott gyermekekkel szembeni lemaradásukat. Ajánlom ezt a könyvet mindenkinek, különösen a pedagógusoknak és azoknak, akik a cigánysággal foglalkoznak.

Csepregi Gizella, Kéménd

Kedves levélírónknak az alábbi könyvet küldjük: Hodossy Gyula összeáll.: **Helyzetkép a szlovákiai magyar közoktatásról** (a Lilium Aurum ajándéka).

Könyvről könyvre

Görföl Jenő—Kovács László
Hol sírjaik domborulnak
Nap Kiadó

A kötet összeállítói az 1948—49-es forradalomnak és szabadságharcnak a mai Szlovákia területén fellelhető emlékeit gyűjtötték össze. Nagyon tetszik Kovács László történelemtanárnak a könyvhöz írt előszava, mely az ismert és névtelen hősök csodálatra méltó tetteiről szól: „Az ő küzdelmük egy jobb és igazságosabb társadalomért sok esetben hősi halállal végződött, de önfeláldozó szellemiségük máig hat." Ugyanő a szerzője az első fejezetnek: A forradalom és szabadságharc pozsonyi eseményei. Limpár Péter történész a mai Szlovákia területének 1848—49-es hadi eseményeit foglalja össze, Varga László történelemtanár a honvédegyleteket és működésüket mutatja be, Görföl Jenő pedig a mai Szlovákia területén elhunyt (eltemetett) honvédeket, honvédsírokat, emlékhelyeket és emlékműveket sok-sok fényképpel. A honvédtiszteket ábécérendben, táblázatba foglalva sorolja fel, a helységneveket szlovákul is feltünteti, a felhasznált irodalom is nagyon gazdag. Mindezért csak gratulálni tudok a szerzőknek!

Méry Júlia, Nagymagyar

A könyvismertetésért a kért kiadványt küldjük: Kovács László—Görföl Jenő: **Középkori templomok a Csallóközben** (a Nap Kiadó ajándéka).

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők.
1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).
Könyvtárak és iskolák, figyelem! 1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

Szerző(k) és cím(ek):

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

A megrendelő neve:

.....

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám:

.....
.....
.....

Postacímünk:
Vydavatelstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

Filozopterek a klónpiacon – 8.

Az írót sokan elefántcsonttoronyba képzelik. Hogy ott görnyed egy nagy halom papír fölött pennájával kezében, töméntelen könyvvel körülbástyázva, és a való világtól (néptől-nemzettől, a sanyarú kisebbségi sorstól, az egyszerű emberek megélhetési gondjaitól, a munkás hétköznapok küzdelmeitől) teljesen elszigetelve, lila ködökbe burkolózva, átszellemült arccal fantáziál.

De szép is lenne, ha így lenne! (Habár, ki tudja.) De nincs így. (Hál' istennek. Sajnos.)

Tudniillik a betevőért az írónak is meg kell küzdenie, sőt, őnéki a mindennapi kenyércsatát a literátori tevékenység mellett (igen kevés kivételtől eltekintve) valamilyen tisztes polgári munkahelyen is meg kell vívnia. Egyszóval nap mint nap ott forog a munkásparaszt népnemzet között. Kiveszi a részét. Persze nem tud egyszerre lenni tűzoltó, katona és vadakat terelő juhász, hogy valóságérzékelését a közvetlen tapasztalatok révén a végletekig kiterjessze és cizellálja, de rendszerint sokkal több szakmában szerencsét próbál, mint egy átlagos munkavállaló. Ráadásul, álruháját levetve számos esetben íróként is meg kell jelennie a plebsz között.

Igen, az irodalmi estekre célzok, amelyeket kissé talán pontatlanul író-olvasó találkozóknak nevezünk. Azért mondom, hogy pontatlanul, mert igaz ugyan, hogy az író ír, az olvasó meg olvas, ám ezen estek közönségének nem mindig jellemző tevékenysége az olvasás, sokan csupán a protokoll miatt vagy kultúratámogatói célzattal, vagyis ideológiai okokból jelennek meg, de ha a jelenlevők egy része különben rendszeresen olvas is irodalmi műveket, a tetemre hívandó alkotóktól rendszerint egy árva sort sem olvasott. Vannak persze kivételek (minden tisztelet nekik), és ha részese nem is, magam is tanúja voltam már ilyen nagy összetalálkozásnak.

Akárhogy is legyen azonban, az efféle nyilvános eszmecserék hamar megfeneklenek, és rendszerint a valóság és valóságábrázolás körüli kérdésgubancba gabalyodnak. A közönség szószólója kifejti szerény véleményét, miszerint az igazi irodalom a társadalmi valóságból „nő ki", következésképp az irodalmi műnek ezt a valóságot kelletik „tükröznie". Az író pedig (ne legyen tisztelet a kivételnek) elvet mindennemű „kinövést" és „tükrözést", és azt állítja, hogy az irodalom (ha nem skizofrén) semmilyen kapcsolatot nem ápolhat a valósággal, mert hiszen maga is része a valóságnak. A valóságnak, melynek teljessége emberi lépték szerint áttekinthetetlen. Nem ismerhetjük meg még az önmagunkban rejlő jelenségek valamenynyi körülményét sem, nem is beszélve a rajtunk kívül eső történésekről. A mennyiségi bizonyítás tehát egyszerűen irreális. Marad az interpretáció. Az értelmezve tálalás. Bizonyos mellékesnek ítélt motívumokat elhagyunk, más, fontosnak tartott részleteket pedig kiemelünk. Ez az eljárás az egzaktság követelményének szempontjából persze igencsak rozoga lábakon áll. Merthogy szükségszerűen az intuíció játssza benne a legfontosabb szerepet. Igaz, az sincs meg bizonyos tények ismerete nélkül. Alapvetően az irodalom sem csinál mást, mint például a történet- és jogtudomány vagy a vallás, nevezetesen, hogy a valóság mozaikjait bizonyos kulturális kódok és értelmezői hagyományok szerint elrendezi. Nincs tehát „igazibb" valóság, csupán az értelmezői módszerek különbözősége, a valóságmozaikok elrendezésének mikéntje – végső soron pedig a szimpátia dönti el, ki melyik mozaikképet érzékeli valóságszerűbbnek.

Mindebből pedig az következik, hogy nincs az az elefántcsonttorony, amely a valóság folyamatos történülése fölé emelkedne. A fellegekben avagy a hétköznapok bugyraiban – egyre megy: valóságmozaikok mindenhol bőséggel föllelhetők. Egyedül az a kérdés, ki képes belőlük érvényes, belső logikával bíró világképet kreálni. Ez pedig sosem a nyersanyagmennyiségen múlik, hanem a cserepek összeillesztésének metodikáján. Vagyis a történetmondás hagyományainak ismeretén és szerves újra- és újrafogalmazásának képességén.

Talán már mondanom sem kéne: ezekre az ismeretekre és adottságokra csupán olvasás révén tehetünk szert.

Hizsnyai Zoltán

KÖNYVJELZŐ

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

Megjelenik havonta egyszer

Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor

Levélcím: Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

E-mail cím: konyvjelzo@poetic.com

E számunk szerzői:

Bődi Erzsébet (1946) néprajzkutató, Debreceni Egyetem (Debrecen),

Hizsnyai Zoltán (1959) József Attila-díjas költő, az Új Szó Kultúra rovatának vezetője (Pozsony),

G. Kovács László (1961) történész (Budapest),

Keserű József (1975) irodalomkritikus (Komárom),

Kozsár Zsuzsanna (1970) író, szakíró (Kassa),

Kövesdi Károly (1953) költő, újságíró (Pozsony),

H. Nagy Péter (1967) irodalomtörténész, kritikus, a JAK-füzetek szerkesztője (Érsekújvár),

B. Mánya Ágnes (1975) magyar–történelem szakos tanár (Érsekújvár),

Tőzsér Árpád (1935) Kossuth-díjas költő, műfordító, irodalomtudós (Pozsony)

A Könyvjelző legközelebb április 22-én, csütörtökön jelenik meg.

Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

Könyvről könyvre

Figyelem! Könyvismertető-versenyünk folytatódik!

Ha szeret olvasni, s van véleménye az olvasott műről, most könnyen gyarapíthatja házi könyvtára állományát pusztán azáltal, hogy másokkal is megosztja véleményét. Beszámol az elolvasott könyvről, és másik könyvre tesz szert. Elég, ha megírja, miről szól a könyv s miért tetszett, írását a Könyvjelzőben legközelebb viszontláthatja, s jutalmul könyvet választhat.

A verseny feltételei nagyon egyszerűek: ismertesse a Könyvjelzőben fellelhető (a melléklet bármelyik számában borítóval és ármegjelöléssel szereplő) kiadványok közül azt, amelyiket volt módja olvasni, s elnyerte tetszését. A könyvismertető terjedelme ne legyen több tíz sornál! Ne felejtse el feltüntetni nevét és a címét, továbbá azoknak a könyveknek a jegyzékét (fontossági sorrendben), amelyek közül nyereményét kiválasztjuk. **(A szerk.)**